

جمهوری اسلامی ایران
مجلس شورای اسلامی

1001

شماره چاپ

424

شماره ثبت

دوره دهم - سال سوم

تاریخ چاپ 1397/4/16

یک شوری

طرح اصلاح مواد (1043) و (1044) قانون مدنی

کمیسیون‌های ارجاعی

قضائی و حقوقی

اصلی:

فرهنگی

فرعی:

معاونت قوانین

باسمه تعالی

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

احتراماً طرح ذیل که به امضای 45 نفر از نمایندگان رسیده است، جهت طی مراحل قانونی تقدیم می‌گردد.
مقدمه (دلایل توجیهی):

مطابق ماده (1043) قانون مدنی، نکاح دختر باکره حتی اگر به سن بلوغ رسیده باشد؛ موقوف به اجازه پدر یا جد پدری است. در این ماده صرفاً به نکاح دختر بالغ با وصف «باکره» تأکید شده است و اذن پدر یا جد پدری در نکاح دختر باکره را حتی با رسیدن به سن بلوغ لازم می‌داند، اما در مورد نکاح دختر باکره رشیده، حکمی ندارد. حال با توجه به سکوت قانون مدنی، محاکم برای تعیین «سن باکره رشیده در نکاح» و «لزوم یا عدم لزوم اذن ولی» دچار ابهام و سردرگمی در حل و فصل دعاوی شده‌اند و این موضوع در موارد مراجعه دختران باکره رشیده به دفاتر ثبت ازدواج نیز صادق است.

مشهور فقهای شیعه به استناد روایات عدیده از دیرباز معتقدند که نکاح دختر باکره بالغه رشیده نیازمند اذن پدر یا جد پدری نمی‌باشد. برای مثال، محقق حلی در «شرایع الاسلام» معتقد است که دختر بالغه رشیده، خواه باکره باشد یا غیرباکره در نکاح استقلال تام دارد و در صورت نگرفتن اذن، پدر یا جد پدری او بنا بر قول اشهر حق اعتراض به نکاح ندارد. صاحب «ریاض المسائل» بر عدم لزوم اذن از ولی، ادعای شهرت کرده و سید مرتضی در کتاب «الانتصار» و صاحب جواهر بر صحیح و نافذ بودن ازدواج باکره رشیده بدون اذن ولی، ادعای اجماع کرده‌اند.

برخی دیگر از فقیهان در دفاع از نظریه نکاح باکره رشیده بدون اذن پدر یا جد پدری استدلال کرده‌اند که چنانچه دختر در امور مالی، اهلیت برای انعقاد اعمال حقوقی داشته باشد، صاحب اختیار امور خود بوده و می‌تواند مستقلاً اقدام به نکاح کند.

در این راستا، آیت‌الله سیستانی معیار استقلال در نکاح باکره رشیده را تعیین کرده است. ایشان ضمن تأکید بر عدم ثبوت ولایت پدر و جد پدری بر بالغه رشیده استدلال کرده‌اند که هرگاه باکره رشیده، صاحب اختیار در امور خود بوده و در امور زندگی‌اش مستقل باشد، می‌تواند با هر کسی که بخواهد ازدواج کند، هر چند توصیه به رعایت احتیاط در گرفتن اذن از ولی کرده‌اند.

امام خمینی (ره) نیز علی‌الاطلاق معتقدند که پدر یا جد پدری بر بالغ رشید ولایت ندارند و اذن آنها در نکاح باکره بالغه رشیده صرفاً از باب احتیاط است.

با وجود این، مقنن در ماده (1043) قانون مدنی به پیروی از نظر غیرمشهور در فقه، به جای تأکید بر رشد، بلوغ فکری و اجتماعی دختر، بکارت را به عنوان نشانه و اماره عدم رشد دختر، معیار استیذان و عدم استیذان پدر یا جد پدری در نکاح دختر بالغه باکره معرفی کرده است، در حالی که با توجه به آرای فقهای امامیه آنچه مهم است بلوغ فکری و استقلال دختر در امور خود است که موجب ساقط شدن اذن پدر در نکاح باکره رشیده می‌شود. بنابراین مبنای فعلی در ماده (1043) قانون مدنی از این حیث که دختر را به صرف داشتن بکارت، محجور و ممنوع از انعقاد نکاح نموده، قابل انتقاد است.

افزون بر این، با بالاتر رفتن سن ازدواج و نیز تعداد زیاد دختران مجرد و نیز بالا رفتن آمار طلاق دختران به‌جامانده از طلاق والدین که اغلب نزد مادران خود حضانت و سرپرستی شده و به سن ازدواج رسیده‌اند و به لحاظ اختلافات گذشته والدین در محل کینه‌توزی و انتقام والد خود می‌باشند و حتی بسیاری از مراجعان اعلام می‌کنند آدرسی از پدر یا جد پدری خود پس از طلاق والدین ندارند و سالها است که پدر و جد پدری خود را ندیده‌اند.

بسیاری از دختران مورد بحث ضمن مراجعه به دادگاههای خانواده درخواست اجازه ازدواج را با طرح دادخواست به دلیل متارکه والدین خود که سالها قبل صورت گرفته عنوان می‌دارند و لذا دادگاه ناگزیر است طبق ماده (73) قانون آیین دادرسی مدنی خوانده (پدر یا جد پدری) را دعوت نماید. بنابراین در خوش‌بینانه‌ترین حالت نزدیک‌ترین وقت رسیدگی حداقل چهل و پنج روز پس از تاریخ ثبت دادخواست خواهد بود. این در صورتی است که نشانی از

پدر موجود باشد و دسترسی به وی امکان‌پذیر باشد. در صورتی که پدر یا جد پدری مجهول‌المکان باشند نشر آگهی صورت می‌گیرد.

به هر حال نشر آگهی بسیار طولانی است این آگهی برای دعوت از طرفین در صورت تشخیص ذی‌حق بودن دختر و صدور رأی به نفع وی با توجه به عدم دسترسی به آدرس پدر یا جد پدری و غیابی بودن رسیدگی، دادنامه صادره باید یک نوبت در روزنامه آگهی و از این طریق به خواننده (پدر یا جد پدری) ابلاغ شود که باز حداقل دوماه زمان رفت و برگشت آگهی است و پس از آن باید بیست روز برای مهلت واخواهی و بیست روز برای مهلت تجدیدنظرخواهی نیز سپری شود که اگر اعتراضی از ناحیه پدر یا جد پدری واصل نشد، امکان اجرای حکم فراهم شود. با این تفصیلات به نظر می‌رسد که حداقل زمان ممکن برای اخذ اجازه ازدواج دختر باکره در صورتی که اعتراضی از طرف پدر یا جد پدری به رأی صادره نشود، شش ماه خواهد بود.

مشکل دیگر اینکه به فرض آدرس پدر دختر نیز مشخص باشد، متأسفانه در بسیاری از پرونده‌های این‌چنینی دلیل عدم رضایت پدر از سر لجبازی با مادر و دختر است. (پدر و مادری که سالها پیش از هم جدا شده و دختر تحت حضانت یا سرپرستی مادر بوده) در پرونده‌ای که دختر باکره به دلایل ذکرشده در بالا و طولانی شدن رسیدگی به پرونده نتوانسته رضایت کاندید ازدواج را جلب نماید، این امر موجب سرخوردگی و عدم اعتماد به نفس دختران شده و متأسفانه بسیاری از آنها شرایط ازدواج را از دست می‌دهند و مجرد قطعی خواهند شد. از این رو برای برطرف شدن مشکل این گروه از دختران در جامعه فعلی جا دارد که تبصره ماده (1044) قانون مدنی با اوضاع و احوال و شرایط روز جامعه منطبق شود.

بدین ترتیب، با لحاظ نظر مشهور فقهای امامیه و سیره عقلاء به‌منظور تعیین سن رشد در نکاح و عدم لزوم إذن پدر در نکاح دختر باکره رشیده و تعیین تکلیف دعوای إذن در نکاح از سوی دادگاهها، طرح اصلاح مواد (1043) و (1044) قانون مدنی تقدیم مجلس شورای اسلامی می‌شود:

زرآبادی - اولادقباد - سیده‌فاطمه حسینی - بدری - میرزاده - گلمرادی -
جعفرزاده ایمن آبادی - پاپی‌زاده - امیرآبادی - آقاپور - مافی - جلودارزاده -

سلحشوری - سیاوشی - ساعی - سیده فاطمه ذوالقدر - لاهوتی - الماسی -
حسینی کیا - برزگر - محمودزاده - شیویاری - مازنی - تجری - ساری -
سیدامیر حسین قاضی زاده - نوروزی - خالقی - علی محمد مرادی - میرزایی نیکو -
چنارانی - نوبخت - رضا کریمی - بیرانوندی - محمدرضا نجفی - حاتمیان -
کرم پور - محمداسماعیل سعیدی - هزارجریبی - امیرحسنخانی - وحدتی -
همتی - حمداله کریمی - رضیان - کمالی پور

عنوان طرح:

اصلاح مواد (1043) و (1044) قانون مدنی

ماده 1- ماده (1043) قانون مدنی به شرح زیر اصلاح و دو تبصره به آن الحاق می شود:

نکاح دختر باکره بالغه غیررشیده موقوف به إذن پدر یا جد پدری او است. هرگاه پدر یا جد پدری بدون علت موجه از دادن إذن خودداری کند، إذن او ساقط و در این صورت دختر می تواند با معرفی کامل مردی که می خواهد با او ازدواج نماید و شرایط نکاح و مهری که بین آنها قرار داده شده، پس از أخذ اجازه از دادگاه به دفتر ازدواج مراجعه و نسبت به ثبت ازدواج اقدام نماید.
تبصره 1- نکاح دختر باکره بالغه رشیده موقوف به إذن پدر یا جد پدری او نیست.

تبصره 2- منظور از رشیده در این ماده، دختری است که به سن بیست و هشت سال تمام هجری شمسی تمام رسیده باشد.

ماده 2- تبصره ماده (1044) قانون مدنی به شرح زیر اصلاح می گردد:
تبصره- ثبت ازدواج در دفترخانه منوط به احراز موارد فوق در دادگاه می باشد. دادگاه در این ماده و ماده قبل، مکلف است حداکثر ظرف مدت یک ماه از تاریخ ثبت دادخواست به دعوی مطروحه خارج از نوبت و بدون رعایت سایر تشریفات دادرسی با لحاظ اوضاع و احوال دختر، رسیدگی و رأی صادر نماید.

هیأت رئیسه محترم مجلس شورای اسلامی

احتراماً، در اجرای آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی و ماده (4)

قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب 1389/3/25 نظر معاونت قوانین

در مورد طرح اصلاح مواد (1043) و (1044) قانون مدنی تقدیم می شود.

معاون قوانین

نظر اداره کل تدوین قوانین

معاون محترم قوانین

احتراماً در اجرای بندهای (2) و (4) ماده (4) قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب 1389/3/25 نظر این اداره کل به شرح زیر تقدیم می‌گردد:

۱- سابقه تقدیم:

ماده 134 - C قبلاً تقدیم نگردیده است.

C - قبلاً در جلسه علنی شماره مورخ تقدیم و در تاریخ در C مجلس / C کمیسیون (موضوع اصل 85 قانون اساسی) رد شده و اینک:

C با تغییر اساسی
 C با تقاضای کتبی 50 نفر از نمایندگان (مشروط به تصویب مجلس)

C پیش از انقضاء شش ماه
 C بدون تغییر اساسی

C با تقاضای کتبی کمتر از 50 نفر از نمایندگان
 C با انقضاء شش ماه

مجدداً قابل پیشنهاد به مجلس C می‌باشد.

C نمی‌باشد.

۲- در اجرای بند (۲) ماده (۴) قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور:

C رعایت شده است.

در طرح تقدیمی آیین‌نگارش قانونی و ویرایش ادبی C رعایت شده است. (با اعمال نظر کارشناسی)

C رعایت نشده است، دلایل مغایرت به ضمیمه تقدیم می‌شود.

۳- از نظر آیین‌نامه داخلی مجلس (شکلی):

الف- ماده 131-

اول- حداقل امضاء لازم (15 نفر) C دارد
 C ندارد

دوم- موضوع و عنوان مشخص C دارد
 C ندارد

سوم- دلایل لزوم تهیه و پیشنهاد در مقدمه C دارد
 C ندارد

چهارم- موادی متناسب با اصل موضوع و عنوان C دارد
 C ندارد

ب- ماده 142- طرح تقدیمی دارای C یک موضوع است و پیشنهاد آن به عنوان C ماده واحده مواجه با ایراد C نمی‌باشد.
 C بیش از یک موضوع C می‌باشد.
 C مواد متعدد C می‌باشد.

۴- در اجرای بند(۴) ماده(۴) قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۸۹/۳/۲۵:
اول: از نظر قانون اساسی؛

طرح تقدیمی با قانون اساسی بطور کلی مغایرت ندارد.

خ دارد. اصل/ اصول مغایر و دلیل مغایرت به ضمیمه تقدیم می‌گردد.

دوم: از نظر سیاست‌های کلی نظام و سند چشم‌انداز؛

طرح تقدیمی با سیاست‌های کلی نظام و سند چشم‌انداز مغایرت ندارد.

خ دارد، دلیل مغایرت به ضمیمه تقدیم می‌شود.

سوم: از نظر قانون برنامه؛

طرح تقدیمی با قانون برنامه مغایرت ندارد.

خ دارد، دلیل مغایرت به ضمیمه تقدیم می‌شود.

چهارم: از نظر آیین‌نامه داخلی مجلس (ماهوی)؛

الف- طرح تقدیمی با قانون آیین‌نامه داخلی مجلس مغایرت ندارد.

خ دارد، دلیل مغایرت به ضمیمه تقدیم می‌شود.

ب- ماده 144- رعایت اصل هفتاد و پنجم قانون اساسی شده است.

خ نشده است، دلیل مغایرت به ضمیمه تقدیم می‌شود.

ج- ماده 185- موجب اصلاح یا تغییر برنامه مصوب نمی‌شود و نیاز به $\frac{2}{3}$ رأی نمایندگان ندارد.
خ می‌شود $\frac{3}{4}$ خ دارد.

تعداد ... برگ اظهار نظر به ضمیمه تقدیم می‌شود.

مدیرکل تدوین قوانین

۵- طرح تقدیمی از حیث پیشگیری از وقوع جرم با بند(۵) اصل(۱۵۶) قانون اساسی مغایرت ندارد.
خ دارد.

معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه

نظر اداره کل اسناد و تنقیح قوانین

معاون محترم قوانین

احتراماً در اجرای بندهای (1) و (3) ماده (4) قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب 1389/3/25 نظر این اداره کل به شرح زیر تقدیم می‌گردد:

۱- در اجرای بند (۱):

الف - در خصوص طرح تقدیمی قوانین متعارض Ⓒ وجود ندارد
Ⓓ وجود دارد که به شرح ضمیمه تقدیم می‌شود.

ب - در خصوص طرح تقدیمی قوانین مرتبط Ⓓ وجود ندارد
Ⓒ وجود دارد که به شرح ضمیمه تقدیم می‌شود.

۲- در اجرای بند (۳):

با عنایت به بررسی‌های به عمل آمده قانونگذاری در این موضوع Ⓓ لازم است.
Ⓒ لازم نیست.

تعداد سه برگ سوابق قانونی و نظر اداره کل به ضمیمه تقدیم می‌شود.

مدیر کل اسناد و تنقیح قوانین

ضمیمه نظر اداره کل اسناد و تنقیح قوانین نظر اداره کل به انضمام سوابق قانونی

الف - نظر اداره کل

۱- هر چند که قانون مدنی در مورد ازدواج دختر رشی‌ده سکوت کرده است ولی با توجه به این‌که دایره شمول دختران موضوع این‌ن طرح گسترده نیست و موارد محدودی را شامل می‌شود، همچنین با توجه به این‌که در ماده ۱۰۴۳ در مورد عدم اذن پدر بدون عذر موجه برای دختر بالغ غی‌ر رشی‌د تعین تکلیف شده است، حتی در صورتی که اذن پدر برای ازدواج دختر رشی‌ده را شرط باشد، این دختران نیز می‌توانند از حکم مربوط به عدم اذن پدر برای ازدواج دختران غی‌ر رشی‌د مذکور در ماده ۱۰۴۳ قانون مدنی استفاده کنند، همچنین در موارد سکوت قانون مدنی مطابق اصل ۱۶۷ قانون اساسی قضات مجاز به مراجعه به فتاوی معتبر فقها هستند و فتاوی فقها در این زمینه جامع است لذا به نظر می‌رسد که در این مورد خلا قانونی وجود نداشته و قانونگذاری ضرورت ندارد.

۲- با توجه به مفهوم ماده ۱۲۱۰ قانون مدنی که قاعده احراز رشد در آن مشخص شده است و از آنجایی که سن بیست و هشت سال مذکور در تبصره ۲ ماده ۱ طرح صرفاً برای موضوع مذکور در این ماده یعنی ازدواج دختران بالغ رشی‌د که بدون اذن پدر اقدام به ازدواج می‌کنند تعین شده است به منظور رفع شبهه امکان تعارض این تبصره با ماده ۱۲۱۰ قانون مدنی پیشنهاد می‌شود متن ذیل جای‌گزینی تبصره ۲ ماده ۱ طرح گردد:

«دختران باکره بالغ رشید پس از رسیدن به سن بیست و هشت سال تمام شمسی مشمول این ماده می‌باشند.»

۳- در ماده ۲ طرح قبل از واژه «ازدواج» واژه «این» اضافه گردد.

جدول سوابق قانونی طرح اصلاح مواد (1043) و (1044) قانون مدنی

ردیف	عنوان	تاریخ تصویب	مواد
1	قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب (در امور مدنی) با اصلاحات و الحاقات بعدی	1379/01/21	73
2	قانون مدنی با اصلاحات و الحاقات بعدی	1307/02/18	1043 1044 - 1210

قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب 1379/01/21

با اصلاحات و الحاقات بعدی

ماده 73- در صورتی که خواهان نتواند نشانی خوانده را معین نماید یا در مورد ماده قبل پس از اخطار رفع نقص از تعیین نشانی اعلام ناتوانی کند بنا به درخواست خواهان و دستور دادگاه مفاد دادخواست یک نوبت در یکی از روزنامه های کثیرالانتشار به هزینه خواهان آگهی خواهد شد . تاریخ انتشار آگهی تا جلسه رسیدگی نباید کمتر از یک ماه باشد

قانون مدنی مصوب 1314/08/08 با اصلاحات و الحاقات بعدی

ماده 1043- (اصلاحی 1370/08/14) نکاح دختر باکره اگرچه به سن بلوغ رسیده باشد موقوف به اجازه پدر یا جد پدر او است و هر گاه پدر یا جد پدری بدون علت موجه از دادن اجازه مضایقه کند اجازه او ساقط و در این صورت دختر می تواند با معرفی کامل مردی که می خواهد با او ازدواج نماید و شرایط نکاح و مهری که بین آنها قرار داده شده پس از اخذ اجازه از دادگاه مدنی خاص به دفتر ازدواج مراجعه و نسبت به ثبت ازدواج اقدام نماید .

ماده 1044- (اصلاحی 1370/08/14) در صورتی که پدر یا جد پدری در محل حاضر نباشند و استیذان از آنها نیز عادتاً غیر ممکن بوده و دختر نیز احتیاج به ازدواج داشته باشد ، وی می تواند اقدام به ازدواج نماید.

تبصره- (الحاقی 1370/08/14) ثبت این ازدواج در دفترخانه منوط به احراز موارد فوق در دادگاه مدنی خاص می باشد.

ماده 1210- (اصلاحی 1370/08/14) هیچکس را نمی‌توان بعد از رسیدن به سن بلوغ به عنوان جنون یا عدم رشد محجور نمود مگر آنکه عدم رشد یا جنون او ثابت شده باشد.

تبصره 1- (اصلاحی 1370/08/14) سن بلوغ در پسر پانزده سال تمام و در دختر نه سال تمام قمری است.

تبصره 2- (اصلاحی 1370/08/14) اموال صغیری را که بالغ شده است در صورتی می‌توان به او داد که رشد او ثابت شده باشد.